

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: «ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МНЕМОТЕХНІКИ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи DO1-M19z
Спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)
Янголь Галина Вікторівна
Керівник: Федорчук В.В., кандидат педагогічних
наук, доцент
Рецензент: Мартіна О.В., кандидат філологічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	.....
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1. Робота над збагаченням словникового запасу в закладі дошкільної освіти - важлива умова мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку	8
1.2. Мнемотехніка як засіб збагачення словникового запасу в умовах закладу дошкільної освіти.....	17
1.3 Критерії оцінювання словникового запасу старших дошкільників.....	31
Висновки до 1 розділу.....	39
РОЗДІЛ 2 РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МНЕМОТЕХНІКИ ЯК ЗАСОБУ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	40
2.1. Діагностика словникового запасу старших дошкільників.....	40
2.2 Методика роботи над збагаченням словникового запасу старших дошкільників засобами мнемотехніки.	51
2.3 Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	58
Висновки до 2 розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти є проблема розвитку мовлення, зокрема розвитку словникового запасу як передумовою сучасного бачення проблеми наступності дитячого садка й школи єдиної, динамічної, перспективної системи виховання й навчання в продовженні вчителями фізичного, психічного, соціального, мовленнєвого розвитку дитини.

Головною проблемою лінгводидактики є розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови» [24], спрямованими на поліпшення дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення методів та технології навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Яких пріоритетним є національно-мовленнєве виховання дітей, спрямоване на формування свідомої мовної особистості, здатної до ініціативності й вільного самовираження через спілкування рідною мовою, оскільки саме мова є інструментом пізнання дійсності й засобом встановлення контакту з довкіллям. Серед складових змісту роботи з дошкільниками з мовленнєвого розвитку особливе місце займає збагачення, уточнення й активізація лексичного багажу рідної мови, що лежить в основі формування лексичної компетенції, як однієї із сторін культури мовлення, сформованість якої є кінцевим результатом навчання рідної мови в дошкільному закладі. Нові потреби мовної освіти зумовлюють потребу і в нових засобах її розвитку

Проблема формування лексичної компетентності дошкільників не є новою. Дослідженнями цієї проблеми у різні періоди займалися науковці (Ю. Аркін, В. Гербова, Г. Ляміна та ін.) та дошкільного віку (А. Богуш, І. Непомняща, Ю. Ляхівська та ін.); особливості становлення і розвитку словника дітей впродовж дошкільного дитинства (Г. Бавикіна, А. Іваненко, М. Коніна, Струніна та ін.); особливості засвоєння семантики слів, уточнення і розширення значень уже відомих у певному контексті, використання тематичного принципу введення

лексики, асоціативного поєднання слів (А. Арушанова, Н. Гавриш, А. Ількова, Н. Кирста, Л. Колунова, та ін.).

Аналіз наукових праць А. Богуш підтверджує думку про те, що у лінгводидактичних дослідженнях використовують не один метод, а їх систему, яка має забезпечити в кінцевому підсумку репрезентативність і валідність первинної інформації, а також формування наукових висновків як доповнення до вже відомих наукових теорій або системи наукового знання [4, с. 74].

Як зазначає психолог Катерина Гольцберг: «Можливо, це вас і здивує, але в сучасному світі комунікації, цінності інформації однією з найпоширеніших є проблема розвитку мовлення у дітей. Кожна друга дитина віком від двох до чотирьох років потрапляє до мене, як до психолога, із затримкою мовленнєвого розвитку. Тенденція зростання подібних проблем спостерігається останні 20 років в усьому світі. Але якщо на початку 70-х такі порушення мали всього 4% дітей, то на сьогодні кількість дітей зі згаданим діагнозом зросла майже в сім разів. З такою тенденцією однією з найбільш затребуваних професій невдовзі буде логопед-дефектолог» [16].

Адже на дітей дошкільного віку обрушується величезний потік інформації, яку вкрай складно подужати, особливо не вміючи читати і писати. Мнемотехніка покликана допомагати в цьому.

Мнемотехніка – це схеми в основі яких лежать асоціації, що допомагають запам'ятовувати та відтворювати інформацію. Останнім часом в дошкільних установах прийомами мнемотехніки користуються досить активно у роботу з різними категоріями дітей, з різною метою.

На підставі вивчення наукової літератури та практики дошкільної освіти з досліджуваної проблеми та обґрунтованої актуальності було обрано тему дослідження: «Збагачення словникового запасу старших дошкільників засобами мнемотехніки».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність мнемотехніки у збагаченні словникового запасу дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

- проаналізувати проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку;
- проаналізувати особливості збагачення словникового запасу дошкільників та узагальнити теоретичні засади формування мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку;
- теоретично обґрунтувати роль прийомів мнемотехніки у запам'ятовуванні та збагаченні словникового запасу дітей дошкільного віку;
- експериментально перевірити ефективність мнемотехніки як засобу збагачення словникового запасу старших дошкільників.

Об'єкт дослідження: процес збагачення словникового запасу дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: мнемотехніка як засіб збагачення словникового запасу дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: використання методів мнемотехніки дозволяє збагатити словниковий запас дітей старшого дошкільного віку.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали положення (Л.М.Галігузова, А.Г.Рузьська, Д.Б.Годовікова, О.О.Кравцова, М.І.Лісіна, Л.А.Рояк, Т.А.Репіна, О.Є.Смірнова, Р.К.Терещук тощо). Автори зазначають, що саме у зв'язку зі становленням і розвитком спілкування з однолітками в дошкільному дитинстві виникає необхідність подальшого оволодіння нормами взаємин між людьми. Як показано в низці досліджень (Л.М.Галігузова, А.Г.Рузьська, Р.І.Деревянко, М.І.Лісіна, О.Є.Смірнова тощо), протягом дошкільного віку комунікативна діяльність дитини зазнає значних змін.

Методи дослідження:

а) теоретичного рівня (аналіз літератури, синтез, узагальнення та систематизація інформації);

б) емпіричного рівня (спостереження, бесіда, тестування, анкетування, педагогічний експеримент);

в) статичного рівня (якісний і кількісний аналіз експериментальних даних, метод математичної обробки результатів дослідження).

Практичне значення: матеріали дипломної роботи можуть бути використані у роботі вихователів закладів дошкільної освіти з метою

використання мнемотехніки як засобу збагачення словникового запасу дітей старшого дошкільного віку.

База дослідження: заклади дошкільної освіти №57 «Дружна сімейка» та ЗДО № 52 «Сонечко» м. Вінниця.

Апробація результатів дослідження: основні положення та результати представлено на:

III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (23-24 жовтня 2019 року, Кам'янець-Подільський) із доповіддю «Мнемотехніки в роботі вихователя закладу дошкільної освіти»;

Всеукраїнському круглому столі «Сучасна українська школа: інноваційність та відповідальність» (17 березня 2019 року, Кам'янець-Подільський) із доповіддю «Мнемотехніка як інноваційна педагогічна» ;

IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодопомоги», (28-29 жовтня 2020 року, Кам'янець-Подільський) із доповіддю «Використання мнемотехніки у розвитку пам'яті старших дошкільників»;

Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції (24 квітня 2020 року, Умань) «Неперервна педагогічна освіта: стан, проблеми, перспективи» із доповіддю «Мнемотехніка як засіб розвитку пам'яті у дітей».

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2019-2020 рр.).

Публікації: опубліковано такі наукові статті:

«Мнемотехніка як засіб збагачення словникового запасу у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку» (матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції науковців, викладачів закладів вищої освіти, студентів, аспірантів, докторантів, вихователів закладів дошкільної освіти, учителів закладів загальної середньої освіти спеціалізованих навчальних закладів Кам'янець-Подільський, 2019. С. 263-266);

«Робота над збагаченням словникового запасу в закладі дошкільної освіти як важлива умова мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку» (Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відповід. секр. Н.В.Бахмат]. Вип. XVI. Київ : Міленіум, 2020. 362 с. С.347-349).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів та висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи становить 64 сторінки, загальний обсяг – 93 сторінки, використаних джерел – 70 найменувань.

ВИСНОВКИ

У результаті вивчення наукової літератури й за результатами проведення дослідно-експериментальної роботи зроблено такі висновки:

1. Проаналізовано особливості збагачення словникового запасу дошкільників та узагальнено теоретичні засади формування мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Дослідження психолого-педагогічних аспектів розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки дають підставу стверджувати, що ця проблема є актуальною в сучасній дошкільній освіті.

2. Охарактеризовано мнемотехніку як засіб збагачення словникового запасу в закладі дошкільної освіти. З'ясовано, що мнемотехніка – це досить актуальні прийоми, які необхідно застосовувати у роботі з дошкільнятами, адже прийоми мнемотехніки передбачають використання мнемотаблиць, у свою чергу це допомагає дітям краще запам'ятати нові слова, а потім використовувати у своїй активній лексиці. Досліджено вплив використання прийомів мнемотехніки на якість запам'ятовування та індивідуальні особливості пам'яті дітей, який відбувається завдяки прийомам та методам мнемотехніки.

3. Аналіз психолого-педагогічних та методичних джерел продемонстрував, що дослідженням цієї проблеми у різні періоди займалися науковці: Ю. Аркін, А. Богущ, В. Гербова, Г. Ляміна, Ю. Ляхівська, І. Непомняща та ін.; особливості становлення і розвитку словника дітей впродовж дошкільного дитинства досліджували Г. Бавикіна, А. Іваненко, М. Коніна, Струніна та ін.; особливості засвоєння семантики слів, уточнення і розширення значень уже відомих у певному контексті, використання тематичного принципу введення лексики, асоціативного поєднання слів вивчали А. Арушанова, Н. Гавриш, А. Ількова, Н. Кирста, Л. Колунова, та ін..

4. Теоретично досліджено вплив використання прийомів мнемотехніки на якість запам'ятовування та індивідуальні особливості пам'яті дітей та зроблено висновок, що прийоми мнемотехніки розширюють словниковий запас дітей, розвивають навички словотворення, закріплюють правильну звуковимову сприяють розвитку в дітей – зв'язного, експресивного та імпресивного

мовлення, уміння працювати за зразком, правилами; «переведення» візуальних символів у зв'язний усний текст уміння самостійно застосовувати мнемотехнічні прийоми.

5. Було запропоновано та розроблено критерії та показники сформованості словникового запасу, зокрема когнітивно-змістовий, емоційно-ціннісний та практично-поведінковий. Проаналізувавши проблему розвитку мовлення дітей дошкільного віку, дійшли висновку, що більшість дітей у своїй лексиці мало вживають слів різної складності, у словнику відсутні деякі частини мови, абстрактні поняття, деяким дітям складно спілкуватися, підтримувати розмову.

6. Розроблено програму розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки (мнемотаблиці, мнемодоріжки, мнемоквадрати) із врахуванням розроблених критеріїв, етапів, змісту, моніторингу рівня сформованості словника дітей старшого дошкільного віку.

7. Результати контрольного експерименту засвідчили ефективність і продуктивність комплексної системи педагогічних умов щодо збагачення словника дітей старшого дошкільного віку. Результати формувальної дослідницько-експериментальної роботи засвідчили загальне підвищення у старших дошкільників експериментальної групи рівнів сформованості словника.

8. Аналіз результатів формувального експерименту дозволяє стверджувати про ефективність запропонованої системи роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Формувальний експеримент довів правильність припущення, що завдяки використанню мнемотехніки можливою є позитивна динаміка у збагаченні словникового запасу дітей старшого дошкільного віку. Отже, гіпотеза дослідження підтвердилася, а мета роботи досягнута.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Антонюк В. З. Теоретичні аспекти формування інтелектуальної готовності дитини до навчання в школі. *Наук. вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2012. № 8. С. 4-7.
3. Біла І. М. Творча конструкторологія в розумовій діяльності дошкільників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. N 12. С. 54-63.
4. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.
5. Богущ А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса : Видавничий дім «Ярослав», 2004. 176 с.
6. Брежнєва О.І. Формування пізнавальної активності. *Дошкільне виховання*. 1998. №2. С. 12-14.
7. Василенко Л. Рівнева характеристика збагачення словника молодших дошкільників у процесі фізичного виховання. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. С. 278. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-67-2019-52.pdf>
8. Ватаманюк Г.А. Інтелектуальна гра, як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності дошкільників. *Початкова школа*. 2008. № 6. С. 40-43.
9. Ващенко Г. Г. Роль ігрової діяльності у навчанні. *Загальні методи навчання*. Київ, 1997. С. 366-380.
10. Воронова В. Я. Творчі ігри середніх та старших дошкільників. Москва, 1991. 31с.
11. Волков Б. С. Дошкільна психологія: навчальний посібник. Москва, 2007. 214 с.
12. Волкова Т. И. Игра и сенсорное развитие старшего дошкольника. *Молодой ученый*. 2014. № 14. С. 279-281.

13. Выготский Л.С. Память и ее развитие в детском возрасте. *Психология памяти*. Под ред. Ю.Б. Гипенрейтер и В.Я. Романова. Москва: ЧеР, 1998. с. 816.
14. Гавриш Н. Навчання розповіді за картиною: активізація розумової та мовленнєвої діяльності дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2003. №1. С. 7-9.
15. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі. *Дошкільнє виховання*. 2006. № 3. С. 15-17.
16. Гольцберг К. Чому мовчать наші діти. URL: <https://dt.ua/family/chomu-movchat-nashi-diti-.html>.
17. Демидова А. С. Формуємо пізнавальну самостійність у старших дошкільників. *Дошкільнє виховання*. 2006. №10. с. 10.
18. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І.Богданець-Білоskalенко та ін. ; наук. кер. В.О.Огнев'юк. Київ. 2016. 304 с.
19. Дошкільна освіта: теоретико-методичні аспекти : навч.-метод. посіб. / ред.: Н. В. Кудикіна; уклад.: О. В. Коваленко, О. В. Мартинчук; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2011. 248 с.
20. Ельконин Д. Б. Развитие речи и обучение чтению. Избр. психол. труды. Москва, 1999. 216 с.
21. Жинкін М. І. Речь как проводник информации. Москва, 1982. 157 с.
22. Жукова Н. С. Академия дошкольного развития. Москва: Эксмо, 2006. 247 с.
23. Загородня Л. Критерії, показники та рівні сформованості готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Педагогічна освіта*. Збірник наукових праць. Випуск 25 (2–2018) Частина 1, с. 65-66. URL: <file:///C:/Users/VIKTOR~1/AppData/Local/Temp/150985-327761-1-PB.pdf>
24. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49.
25. Зданевич Л. Сторітелінг : мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей . *Дошкільнє виховання*. 2017. № 7. С. 2-5.

26. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание. Москва, 1961. 238 с.
27. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : Навч. посібн. для студ. ВНЗ: Л. О. Калмикова. Київ. : НМЦВО, 2003. 300 с.
28. Козаренко В. А. Система запоминання «Джордано». Москва, 2007. 321 с.
29. Кольцова М. М. Ребенок учится говорить. Москва, 1973. С. 53–58, 61-67.
30. Копилова О. П. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група. Харків. : Вид-во «Ранок», 2010. 128 с.
31. Коршак Н. Як застосовувати мнемотехніку в роботі з дошкільниками. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2203-yak-zastosovuvati-mnemotehnku-v-robot-z-doshklnikami>.
32. Котій Н. І. Розвиток українського мовлення дошкільників засобами народознавства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 12. С. 35-47.
33. Кудикіна Н. В. Теорія ігрової діяльності дітей : монографія. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2012. 235 с.
34. Кучеренко Ж. Інтерактивні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 14-19.
35. Ладивір С. Плекаймо дослідників і мудрих мислителів. *Дошкільне виховання*. 2004. №5. С. 3-6.
36. Леонтьев А. Н. Психическое развитие ребенка в дошкольном возрасте. Москва, 2008. С. 4-15.
37. Литвиненко І. М. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності. *Дошкільне виховання*. № 4. 2002. С. 22-24.
38. Луцан Н. І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. Одеса, 1995. 186 с.
39. Любченко І. Педагогічні засади розвитку логічного мислення в старших дошкільників. *Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини*. 2010. № Ч. 1. С. 166-171.

40. Макаренко С. Збагачення словника дітей 5-го року життя в процесі образотворчої діяльності. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. Луганськ 2010. 186 с.
41. Мухіна В. С. Психологія дитинства і отрочества: учебник. Москва, 1997.
42. *Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті. Освіта України.* 2002. № 33. С. 4-6.
43. Нестерчук Ю. В. План-схема "Критерії, показники та рівні сформованості у дітей дошкільного віку активного словника" URL: <https://vseosvita.ua/library/plan-shema-kriterii-pokazniki-ta-rivni-sformovanosti-u-ditej-doskilnogo-viku-aktivnogo-slovnika-276272.html>
44. Омеляненко А. В. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми : Монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 196 с.
45. Омеляненко А. В. Вчимося складати розповідь-роздум *Палітра педагога.* 2004. №3. С. 14-17.
46. Омеляненко А. В. Розповіді-роздуми. *Дошкільне виховання.* 2004. №9. С. 10-13.
47. Очеретна К. С. Впровадження ейдетики в систему навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку. *Наука і освіта.* 2013. № 5. С. 41-44.
48. Подліна С. В. Розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільний навчальний заклад.* 2012. № 1. С. 5-6.
49. Подьяков Н. Н. Мышление дошкольников. Москва, 1981. 270 с.
50. Полєвікова О. Б. Особливості дослідження дитячого словника *Наука і освіта.* Серія : Педагогіка. Одеса, 2011. № 8 / СІV. С. 109-111.
51. Плахотников С. П. Що робити з дитячими питаннями? *Дитячий садок.* № 9 березень, 2008. С. 2 – 4.
52. Проколієнко Л.М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку. Київ. Рад. школа, 1979. 88 с.
53. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергеєнкова/ За ред.. Н.А.Побірченко URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf

54. Рубинштейн С. Л. Речь и общение. Функции речи. Развитие речи у детей *Основы общей психологии*. Т. 1. Москва, 1999.
55. Руденко Ю.А. Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки: автореф. дис. канд. пед.наук: 13.00.02 «теорія і методика навчання (українська мова)» Одеса., 2003. 24 с.
56. Русова С. Ф. Дошкольное воспитание. Екатеринослав, 1918. 162 с.
57. Савельєва Н. П. Про формування уявлень і збагачення словника дітей старшого дошкільного віку в процесі трудового виховання. *Дошкільна педагогіка і психологія* № 2. 1968. С. 77.
58. Саприкіна О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навичок мовленнєвої взаємодії старших дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 8. С. 39-42.
59. Сарапулова Є. Складання розповідей у дитсадку і в школі. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 22-24.
60. Смелянська Н. Міні-уроки для «Чомусиків» (Для розвитку допитливості, інтересу старших дошкільників). *Дошкільне виховання*. 2002. №9. С. 7-9.
61. Сохин Ф. Психолого-педагогические проблемы развития речи. *Вопросы психологии*. Москва, 1989. № 3. С. 39-43.
62. Сохин Ф. А. Развитие речи детей дошкольного возраста: Пособие для воспитателя детского сада. под ред. 2-е изд., испр. Москва. : Просвещение, 1979. 223 с.
63. Сучасна українська літературна мова: За ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа. 1994. 413 с.
64. Туров М. Створити свою казку: Творча уява дошкільників. *Дошкільне виховання*. 1997. №9. С. 11.
65. Ушинський К. Д. Дитячий світ. Вибрані твори. Київ, 1980. 320 с.
66. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник Тернопіль : Мандрівець. 2015. 152 с.

67. Фесюкова Л. Б. Воспитание сказкой: для работы с детьми дошкольного возраста: учебно-методическое пособие. Харьков, 1997. 464 с.
68. Фрідріх Фребель. Будемо жити для своїх дітей. Педагогіка дитинства: укл. Л.М. Волобуєва. Москва, 2001.
69. Чупахіна С. В. Розвиток логічного мислення дошкільників : теоретичні засади. *Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України*. 2011. № 4 (Педагогіка). С. 474-478.
70. Шопіна М. О. Розвиток різних видів мислення в дітей 5 - 9-ти років. *Освіта на Луганщині*. 2011. № 1. С. 40-45.